סבר שיולי משייל לו כי היכי דמשאיל לו משאיל לאיניש אחרינא ואתא ההוא גברא לאורועי נפשיה אמר [א]רבא א"ר יוחנן ואמרי לה אמר רב חסדא אמר ר' יוחנן [א]ספק חי ספק מת אין מתרפאין מהן ודאי מת מתרפאין מהן (א) מת האיכא חיי שעה לחיי שעה לא חיישינן ומנא תימרא דלחיי שעה לא חיישינן דכתיב [1]אם אמרנו נבוא העיר והרעב בעיר ומתנו שם והאיכא חיי שעה אלא לאו לחיי שעה לא חיישינן מיתיבי לא ישא ויתן אדם עם המינין ואין מתרפאין מהן אפילו לחיי שעה [ג]מעשה בבן דמא בן אחותו של ר' ישמעאל שהכישו נחש ובא יעקב איש כפר סכניא לרפאותו ולא הניחו ר' ישמעאל וא"ל ר' ישמעאל אחי הנח לו וארפא ממנו ואני אביא מקרא מן התורה שהוא מותר ולא הספיק לגמור את הדבר עד [ג]שיצתה נשמתו ומת קרא עליו ר' ישמעאל אשריך בן דמא שגופך טהור ויצתה נשמתך בטהרה ולא עברת על דברי חביריך שהיו אומרים [2]ופורץ גדר ישכנו נחש [ב]שאני מינות דמשכא דאתי למימשך בתרייהו אמר מר לא עברת על דברי חביריך שהיו אומרים ופורץ גדר ישכנו נחש איהו נמי חויא טרקיה [ז]חויא דרבנן דלית ליה אסותא כלל ומאי ה"ל למימר [3]וחי בהם [ח]ולא שימות בהם ור' ישמעאל [ג]הני מילי בצינעא אבל בפרהסיא לא דתניא [י]היה רבי ישמעאל אומר מנין שאם אומרים לו לאדם עבוד עבודת כוכבים ואל תהרג שיעבוד ואל יהרג ת"ל וחי בהם ולא שימות בהם יכול אפילו בפרהסיא ת"ל [4]ולא תחללו את שם קדשי אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן [י]כל מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהן ואיכא דאמרי אמר רבה בר בר חנה אמר ר"י כל

מכה

סבר. העובד כוכבים: **שיולי קא משייל.** האי ישראל מדלא בעי לאיתסי מנאי לא סמיך עלי ושיולי קא משייל לנסותי אם אומר לו אמת: **ספק חי ספק מת.** חולי שאם לא ירפאנו רופא ספק יחיה ספק ימות אין מתרפאין מהן דעובד כוכבים ודאי קטיל ליה ומוטב שיניח אולי יחיה: **ודאי מת מתרפאין.** היכא דידעינן שאם לא ירפאנו ימות ואין כאן ישראל לרפאותו מתרפאין מהן דעובד כוכבים מאי עביד ליה הא בלאו הכי מיית ושמא ירפאנו העובד כוכבים: **חיי שעה.** שהעובד כוכבים ממהר להמיתו ושמא יום או יומים יחיה: **אם אמרנו נבוא העיר.** בארבעה אנשים מצורעים כתיב. אם אמרנו נבוא העיר והרעב בעיר ומתנו שם ואם ישבנו פה ומתנו ועתה לכו ונפלה אל מחנה ארם אם יחיונו ונחיה ואם ימיתנו ומתנו: **[והאיכא חיי שעה.** ומיתה[ז] מיד]: **לא חיישינן.** הואיל וסופו למות כאן: **יעקב איש כפר סכניא.** כדאמרינן[ח] בפרק קמא (דף יז.): **מקרא מן התורה.** לקמיה מפרש ליה: **עד שיצתה נשמתו.** במותר: **ויצתה נשמתך בטהרה.** במותר: **ופורץ גדר.** עובר על דברי חכמים ישכנו נחש כדלקמן: **איהו נמי חויא טרקיה.** והיה יכול להתרפאות ולהנצל ולחיות ע"י זה ולחויא דרבנן נמי לא ניחוש שאילו נשכו היה יכול להתרפאות ולחיות: **חויא דרבנן לית ליה אסותא כלל.** שאם נשכו נחש בשביל שעבר על דברי חכמים לא תעלה לו רפואה וימות אם היה מתרפא מנשיכה זו סופו למות על ידי נשיכת חביריו שעובר על דברי חכמים חייב מיתה: **מאי הוה ליה.** לדמא למימר מאי מקרא היה רוצה להביא: **בפרהסיא.** יש חילול השם שיוצא [לחוץ] ולמידין ממנו לחלל בקדושת השם: **כל מכה שמחללין עליה את השבת.** דהיינו מכת סכנה אבל שאין בה סכנה מתרפאים ולית ליה דרב יהודה דאפילו רידדא דכוסילתא לא מסי (ב):

לחיי שעה לא חיישינן. והא דאמרינן ביומא (דף פה.) מפקחין עליו את הגל בשבת לחוש לחיי שעה אלמא חיישינן דאיכא למימר דהכא והתם עבדינן לטובתו דהתם אם לא תחוש ימות והכא אם תחוש ולא יתרפא מן העובד כוכבים ודאי ימות וכאן וכאן שבקינן הודאי למיעבד הספק: **לא ישא ויתן עם המינים.** פי' להאריך עמהם בדברים פן ימשכוהו: **שאני מינות דמשכא.** לכאורה משמע דאפי' מרופא מומחה שמתרפאין מהן מ"מ מן המינין אסור להתרפאות שום חולי וא"ת דהא לקמן (דף כח.) בשמעתין ר' אבהו קיבל סמא מן יעקב מינאה י"ל דאף במינים לא אסרו אלא ברפואה שמזכיר בה שם עבודת כוכבים ואומר שהעבודת כוכבים מועלת לכך ובהא ודאי אתי לאמשוכי ואסור כי ההיא דירושלמי דהכא מעשה בר"א בן דמא בן אחותו של רבי ישמעאל שהכישו נחש ובא יעקב איש כפר סכניא שמו לרפאותו בשם רבו (ט) ולא הניחו רבי ישמעאל וכן אם אמר הרופא אפילו אינו מין קח ממים של עבודת כוכבים פלונית או מעלים שלפני עבודת כוכבים אסור כדאמרינן פרק כל שעה (פסחים דף כה.) בכל מתרפאין חוץ מעצי אשירה ואור"י דמיירי כגון שאומר לו שאותם מים או אותם עלים מועילין ולא אחרים כגון ע"י שד שמטעהו כי לפעמים יש כח ביד שדים להטעות כדי לטרדם כדאיתא לקמן פרק ר' ישמעאל (דף נה.) דההוא בית עבודת כוכבים דכי הוה מינוף עלמא ולא אתי מיטרא מיתחזי בחילמא ואמר שחוטו לי גברא ושחטו ליה ואתי מיטרא אבל בשאינו תולה תועלת בהם יותר מאחרים אלא שאומר לו הבא לי מים או עלים מותר להביא אף מעבודת כוכבים והכי איתא בירושלמי בפרק שמונה שרצים בכל מתרפאין חוץ מעבודת כוכבים עד שאמר לו הב לי עלין מעבודת כוכבים אבל אמר לו הב לי עלין סתם מביא לו עלין של עבודת כוכבים והא דאמרינן בירושלמי ר' יונה הוה נמרמורין ואייתי ליה מן זכרות לחווי ולא שתה אייתין לר' אבא ושתה א"ר מנא אילו הוה ידע ר' אבא מן הן הויין לא הוה שתי אמר רב הונא מתניתין נמי אמרה כן אין מתרפאין בגלוי עריות התם נמי מיירי שאומר אותו דבר יועיל ולא אחר: **חויא דרבנן דלית ליה אסותא.** (ג) פ"ה שכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה וא"ת איהו נמי לא הוי אסותא י"ל דמעיקרא פריך הכי [ס] איהו נמי חויא טרקיה ולמה לא הניחו ר' ישמעאל להתרפאות שהרי אם ישכנו פעם אחרת יתרפא גם ממנה ומסיק חויא דרבנן דלית ליה אסותא אותו ישכנו ולא יתרפא עוד ומוטב שימות בנשיכת נחש זה וזכאי בלא פריצת גדר ואל ימות חייב בפריצת גדר [י]: **יכול אפילו בפרהסיא ת"ל ולא תחללו את שם קדשי.** ומיהו רבנן פליגי עליה דר' ישמעאל בפרק בן סורר (סנהדרין דף עד.) ואמרי דבפרהסיא אפי' מצוה קלה יהרג ואל יעבור ובצנעא יש חילוק בין עבודת כוכבים לשאר מצות דבשאר מצות יעבור ובעבודת כוכבים יהרג ולר' ישמעאל אין שום חילוק דבצנעא בכולן יעבור ואל יהרג ובפרהסיא בכולן יהרג ואל יעבור ומעשה דבן דמא פרהסיא הוה ולפיכך לא הניחו רבי ישמעאל ולפי זה נוכל לומר דהא דעבד ליה יעקב מינאה לר' אבהו לקמן בשמעתין (דף כח.) בצנעא הוה ובשאלתות דרב אחאי (פרשת וארא) פוסק כרבנן דר' ישמעאל וכן מוכח סוגיא דתלמודא פ"ב דכתובות (דף יט.) דאמר רבא מי איכא מידי דאילו אתו עדים לקמן לאמלוכי אמרינן להו חתומו שקר ואל תהרגו [כ] דאמרינן אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא עבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים והיינו כרבנן דאי כר' ישמעאל אי בצנעא אפי' עבודת כוכבים נמי ואי בפרהסיא אפי' שאר עבירות נמי לא אבל קשיא דרבא גופיה אמר לקמן פרק ר' ישמעאל (דף נד.) הכל היו בכלל לא תעבדם כשפרט לך הכתוב וחי בהם יצא אונס והדר כתיב לא תחללו ואפי' באונס כאן בצנעא כאן בפרהסיא משמע אתאן לר' ישמעאל וצ"ע [ל] ואם רצה להחמיר על עצמו אפי' בשאר מצות רשאי כמו ר' אבא בר זימרא דירושלמי שהיה אצל עובד כוכבים א"ל אכול נבלה ואי לא קטילנא לך א"ל אי בעית למיקטלי קטול ומחמיר היה דמסתמא בצנעא הוה: **כל מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהן.** ופ"ה ופליג אדרב יהודה דאמר לעיל אפי' רידדא דכוסילתא לא מתסינן מינייהו וקשה דלעיל כי פריך מרב יהודה למאי דמפרש ריפוי ממון אין בו סכנה ומסיק ממון בהמתו נפשות גופו והיינו דרב יהודה ה"ל לאתויי על מתני' מילתא דר' יוחנן דמפליג בין שיש בו סכנה לאין בו סכנה וה"ל למפרך ולרב יהודה מאי איכא למימר אלא לאו שמע מינה דליכא מאן דפליג עליה דרב יהודה לכך נראה לר"ת דודאי לא פליגי ור' יוחנן איירי בחולה ויש בו סכנה כגון מכה שמחללין עליה את השבת אין להתרפאות מהן כי לא מרעי נפשייהו בה כי אם ימות דמאי לאשתמוטי ולומר מסוכן היה וכי אין בו סכנה מותר להתרפאות ואף כשאינו מומחה דודאי לא ימיתנו דלא מצי לאשתמוטי ואי קטלי מרעי נפשייהו אבל בבריא כגון רידדא דכוסילתא מיהא אסור שהעובד כוכבים מזיקו ואינו חושש כי לא מרע נפשיה אם ימיתנו שיאמרו העולם בודאי במזיד הזיקו מפני שהיה שונאו וא"ת לעיל כי פריך מרב יהודה אמאי לא אוקי לה מתני' בחולה דאיכא לפלוגי בין אין בו סכנה ליש בו סכנה וכדקס"ד מעיקרא ממון אין בו סכנה נפשות יש בו סכנה ור' יהודה בבריא הוא דאיירי וי"ל דמשמע ליה דמתניתין מיירי בכל ענין בין בבריא בין בחולה ואי מוקמת ליה כדמעיקרא ריפוי ממון דשרי לא יהא אלא בחולה ואין בו סכנה אבל השתא דממון בהמתו ונפשות גופו איירי בכל ענין בין בבריא בין בחולה שיש בו סכנה אי נמי ניחא ליה לפרש מתניתין דהכא כההיא דנדרים (דף לח:) המודר הנאה מחבירו מרפאהו ריפוי נפשות אבל לא ריפוי ממון ומפרש התם (דף מא:) ממון בהמתו ונפשות גופו והתם ליכא לשנויי ממון אין בו סכנה נפשות יש בו סכנה משום דס"ל דכל דבר של גוף חייב לרפאותו וכל מה שאמרנו שאסור בבריא וחולה שיש בו סכנה היינו ברופא שאינו מומחה אבל במומחה מותר כדאמר ר' יוחנן לעיל אם היה מומחה לרבים מותר ועל זה אנו סומכין להקיז דם מן העובדי כוכבים דלגבי הקזה כל המקיזים מומחים הם:

מכה

עין משפט
נר מצוה

לז א ב מיי' פי"ב מהל' רוצח ושמירת נפש הלכה ט סמג לאוין מה טוש"ע י"ד סימן קנה סעיף א:

לח ג מיי' פ"ה מהלכות יסודי התורה הלכה ב סמג עשין ה טוש"ע י"ד סימן קנז סעיף א:

לט ד מיי' פי"ב מהל' רוצח הלכה ט סמג לאוין מה טוש"ע י"ד סימן קנה סעיף א:

◆

רבינו חננאל

שאין מתרפאין מהן אם שואלין אותו ואמר לו סם א) רע לך מותר דאמר כי היכי דשאיל לדידי שאל נמי לרופא אחר ולא אתי לאורועי נפשיה: אמר רבב"ח אמר רבי יוחנן חולה ספק חי ספק מת אין מתרפאין מהן. ודאי מת מתרפאין. לחיי שעה לא חיישינן. איני והתניא לא ישא ויתן אדם עם המינין ב) ואין מתרפאין מהן ואפילו לחיי שעה ומעשה בבן דמא בן אחות רבי ישמעאל שהכישו נחש ובא יעקב איש כפר (סמא) [סכניא] לרפאותו ולא הניחו רבי ישמעאל דסבר אע"ג דכתיב וחי בהם ולא שימות בהם הני מילי בצנעא אבל בפרהסיא לא דתניא היה רבי ישמעאל אומר מנין שאם אומרים לו לאדם עבוד עבודת כוכבים ואל תהרג שיהרג ואל יעבור ת"ל וחי בהם ולא שימות בהם יכול אפי' בפרהסיא ת"ל ולא תחללו את שם קדשי. ופרקינן הא דתניא אין מתרפאין מהן אפילו לחיי שעה מן המינין כגון יעקב איש כפר (סמא) [סכניא] שהיה מין. ומאי טעמא דמינות משכא ומשום הכי אסור לשאת ולתת עמהן. אמר רבי יוחנן כל

א) נראה דצ"ל סם זה יפה לך וסם זה רע לך.
ב) פי' כופרין.

מסורת הש"ס

א) [נ"ל רבה], ב) [תוספ' דחולין פ"ב ה"ו], ג) שיצתה נשמתו במותר כצ"ל ר"מ, ד) [שבת קי.], ה) לקמן נד. יומא פה: סנהדרין עד., ו) [סנהדרין עד.], ז) בס"א: שמא ימיתום, ח) בס"א: מתלמידי ישו כדאמרינן, ט) בס"א נוסף: ישו, י) [ועי' תוס' שבת קי. ד"ה חויא], כ) דאמר מר כצ"ל ר"מ, ל) [ועי' תוספות לקמן נד. ד"ה הא בצנעא ותוספות כתובות יט. ד"ה דאמר],

◆

תורה אור השלם

1. אִם אָמַרְנוּ נָבוֹא הָעִיר וְהָרָעָב בָּעִיר וָמַתְנוּ שָׁם וְאִם יָשַׁבְנוּ פֹה וָמָתְנוּ וְעַתָּה לְכוּ וְנִפְּלָה אֶל מַחֲנֵה אֲרָם אִם יְחַיֻּנוּ נִחְיֶה וְאִם יְמִיתֻנוּ וָמָתְנוּ: מלכים ב ז ד
2. חֹפֵר גּוּמָּץ בּוֹ יִפּוֹל וּפֹרֵץ גָּדֵר יִשְּׁכֶנּוּ נָחָשׁ: קהלת י ח
3. וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם אֲנִי יְיָ: ויקרא יח ה
4. וְלֹא תְחַלְּלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְיָ מְקַדִּשְׁכֶם: ויקרא כב לב

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה חויא וכו' וא"ת איהו נמי. עיין תשובת רשד"ם חיו"ד סימן רכט:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמרא ודאי מת מתרפאין מהן ודאי מת מתרפאין מהן האיכא חיי שעה: (ב) רש"י ד"ה כל מכה וכו' לא מתסינן מינייהו הס"ד: (ג) תוס' ד"ה חויא וכו' פ"ה שכל העובר. נ"ב צריך לומר שלא היה לפניו פרש"י שלנו ועיין פי' דבור זה בשו"ת דברי ריבות סימן רי"ג בטוב טעם:

◆

מוסף רש"י

ת"ל ולא תחללו. בפרהסיא איכא חלול השם וצריך לקדש את השם וזהו ונקדשתי, שמוסר נפשו על אהבת יוצרו (סנהדרין עד.).

מכה של חלל אין מתרפאין מהן מאי בינייהו איכא בינייהו גב היד וגב הרגל [א]דאמר רב אדא בר מתנה אמר רב [א]גב היד וגב הרגל הרי הן כמכה של חלל ומחללין עליהן את השבת אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב כל מכה שצריכה אומד מחללין עליה את השבת (א) אמר רב שמן בר אבא אמר ר׳ יוחנן [ב]והאי אישתא צמירתא כמכה של חלל דמי ומחללין עליה את השבת מהיכן מכה של חלל פירש רבי אמי [ג]מן השפה ולפנים בעי רבי [ב]אליעזר ככי ושיני מאי כיון דאקושי נינהו כמכה דבראי דמו או דלמא כיון דגואי קיימי [ד]כמכה של חלל דמו אמר אביי ת״ש [ג][ה]החושש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ חושש הוא דלא הא כאיב ליה טובא שפיר דמי דלמא תנא היכא דכאיב ליה טובא חושש נמי קרי ליה ת״ש רבי יוחנן [ד]חש בצפדינא אזל לגבה דההיא מטרוניתא עבדה חמשא ומעלי שבתא א״ל למחר מאי אמרה ליה לא צריכת אי צריכנא מאי אמרה אשתבע לי דלא מגלית אישתבע לה לאלהא ישראל לא מגלינא גלייה ליה למחר נפק דרשה בפירקא והא אישתבע לה לאלהא דישראל לא מגלינא אבל לעמיה ישראל מגלינא והאיכא חילול השם [ו]דגלי לה מעיקרא אלמא כמכה של חלל דמיא אמר רב נחמן בר יצחק שאני צפדינא הואיל ומתחיל בפה וגומר בבני מעיים [ה]מאי סימניה רמי מידי בי ככי ומייתי דמא מבי דרי ממאי הוי מקרירי קרירי דחיטי ומחמימי חמימי דשערי ומשיורי כסא דהרסנא מאי עבדא ליה א״ר אחא בריה דרבא מי שאור ושמן זית ומלח [ו]ומר בר רב אשי אמר משחא דאווזא בגדפא דאווזא אמר אביי אנא עבדי כולהו ולא איתסאי עד דאמר לי ההוא טייעא אייתי קשייתא דזיתא דלא מלו תילתא וקלנהו אמרא חדתא ודביק [ז]ביה דדרי עבדי הכי ואיתסאי ורבי יוחנן היכי עביד הכי והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהן [ח]אדם חשוב שאני והא רבי אבהו דאדם חשוב הוה [ט]ורמא ליה יעקב מינאה סמא אשקיה ואי לא רבי אמי ורבי אסי דלחכוהו לשקיה פסקיה לשקיה דרבי יוחנן [ז]רופא מומחה הוה דרבי אבהו נמי רופא מומחה הוה שאני רבי אבהו דמוקמי ביה מיני בנפשייהו [1]תמות נפשי עם פלשתים אמר שמואל [ח]האי פדעתא סכנתא היא ומחללין עליה את השבת מאי אסותא למיפסק דמא תחלי בחלא (ב) לאסוקי גרדא דיבלא וגירדא דאסנא או ניקרא מקילקלתא אמר רב ספרא האי עינבתא פרוונקא דמלאכא דמותא היא מאי אסותא טיגנא בדובשא או כרפסא בטילייא אדהכי והכי ליתי עינבתא בת מינא וניגנדר עילוי חיורתי לחיורתי ואוכמתי לאוכמתי אמר רבא האי סימטא פרוונקא דאשתא היא מאי אסותא למחייה שיתין איתקוטלי וליקרעיה שתי וערב והני מילי דלא חיור רישיה אבל חיור רישיה לית לן בה רבי יעקב חש בפיקעא

של חלל. בחלל גופו: **מאי בינייהו.** היא היא דהא קי״ל בפ״ב דיומא (דף פד.) דכל מכה של חלל מחללין עליה את השבת: (ג) **גב היד.** מחללין שבת אע״פ שאינה של חלל ללישנא קמא אין מתרפאין אבל ללישנא בתרא מתרפאין דהואיל ומתחזיא אי חזי דמקלקל בה לחיך ליה לסמא ומעבירו: **שצריכה אומד.** שמסוכנת כ״כ שצריך לאמדו אם יחיה ואם ימות: **מכה של חלל אינה צריכה אומד** לא גרסינן לה: **אישתא צמירתא.** חולי חמה בלע״ז מלוויי״ד. צמירתא לשון שריפה וחמימות ודוגמתו בהכונס צאן לדיר (ב״ק דף ס.) דצמרא למורי: **מן השפה.** שפתיים: **ככי.** זינציב״ש: **דאקושי.** קשין הן: **לא יגמע.** בשבת דכל רפואה אסרו חכמים לעשותה בשבת היכא דליכא סכנה משום שחיקת סממנין במסכת שבת (דף נג:): **צפדינא.** חולי השינים ובלע״ז מישג״א: **מטרוניתא.** עובדת כוכבים היתה: **עבדה.** ליה רפואה חמשא בשבתא ומעלי בשבתא: **בשבתא מאי.** איעביד דלא מצינא למייתי גבך מפני תלמידי בני כלה: **דרשה בפירקא.** לימד הרפואה לכל: **חילול השם.** דאיהי סברה אישתבע ועבר אשבועתיה: **דגלי לה מעיקרא.** משעה שגילתה לו אמר לה דעי שלא נשבעתי ולא אמרתי באלהא דישראל אלא לאלהא דישראל: **אלמא.** מדבעי לאסויי בשבתא כמכה של חלל דמיא ולקמיה פריך כיון דהכי הוא היכי מיתסי מעובד כוכבים והאמר רבי יוחנן כל מכה שמחללין עליה [את השבת] אין מתרפאין מהן והכא לא גרס לה עד לקמן: **ה״ג אלמא כמכה של חלל דמיא** אמר רב נחמן בר יצחק שאני צפדינא הואיל ומתחיל בפה וגומר בבני מעיים: **מאי סימניה.** למידע דהוא צפדינא: **רמי מידי בי ככי ואתי דמא מבי דרי.** כשנותן כלום לתוך פיו יוצא מבין שיניו דם: **דרי.** הן שורות השיניים: **מקרירי קרירי דחיטי.** מאכל של חיטין ואכלו כשהוא צונן מאד בימי חורף: **כסא דהרסנא.** דג שטיגנהו בשומן היוצא ממנו עם הקמח: **מאי עבדא ליה.** מטרונא לרבי יוחנן: **משחא דאווזא בגדפא דאווזא.** שמן אווזא המחוי באור וסכתן ע״י אחד מכנפי האווז על שיניו מבחוץ: **טייעא.** ישמעאל: **קשייתא דזיתי.** גרעינין של זיתים: **דלא מלו תילתא.** שלא הביאו שליש: **וקלנהו אמרא חדתא.** ליבן באור מרא חדשה פוסיי״ר בלע״ז ושרפן עליו: **ודביק בי דרי.** בשורות שינים מבפנים: **אדם חשוב הוא.** ומיסתפי ממלכותא למיקטליה: **לחכוהו לשקיה.** להעביר הסם שהוא חזק. רבי אבהו הוה קרוב למלכות כדאמרינן בסנהדרין (דף יד.) ובכתובות (דף יז.) דנפקי אמהתא דבי קיסר ומשרו ליה ומנער למיני בקראי: **שאני.** ההיא מטרוניתא דר׳ יוחנן: **דרופא מומחה הוה.** דאמרינן לעיל (דף כז.) אם היה מומחה לרבים מותר דלא מרע אנפשיה: **פדעתא.** פצע מכת חרב: **למיפסק דמא.** של פדעתא אם יוצא יותר מדאי: **תחלי בחלא.** ישקוהו שחלים בחומץ. תחלי קרישו״ן בלע״ז: **לאסוקי.** להעלות בשר שתחיה המכה: **גרדא דיבלא.** עשב ששמו יבלא כי ההוא דסוטה (דף י.) קמי רפוקא גרידי דיבלי: **גירדא.** שגורד שרשיה ונותן אותה גירדא עם גירדת עץ הסנה ועושה תחבושת: **דאסנא.** סנה: (ד) **ניקרא מקילקלתא.** תולעים שהתרנגולים מנקרין באשפה. מאשפות ירים אביון מתרגמינן מקלקלתא מרים חשוכא (תהלים קיג): **עינבתא.** אבעבוע הדומה לענבא. מלנ״ט בלע״ז: **פרוונקא דמלאכא דמיתותא הוא.** כלומר מסוכן הוא להמית: **טיגנא בדובשא.** עשב הנקרא רוד״א בלע״ז ושוחקים אותו עם הדבש: **כרפסא.** אפי״א בלע״ז: **בטילייתא.** יין חזק מאד ומין יין הוא כדאמרינן לקמן (דף ל.) טילא חריפתא דמגרי זיקי: **אדהכי.** בעוד שהוא מחזר אחר סממנין אלו: **עינבתא בת מינא.** עינבתא מענבי הגפן. בת מינא דוגמתה אם גדולה גדולה ואם קטנה קטנה: **וניגנדר עליה.** יגלגל עליה: **חיורתי לחיורתי.** לאבעבוע לבן ענבה לבנה: **סימטא.** קלו״ג בלע״ז נפח העומד באדם: **פרוונקא דאישתא הוא.** ע״י חולי שמו חמה הוא בא וסימן הוא לה: **שיתין איתקוטלי.** מכת אצבע צרדה מדביקה בגודלו ושומטה ומכה בצפורניה: **ואי חיור רישיה.** נתבשל להוציא הליחה היא רפואתו:

מכה של חלל. פ״ה שכנגד חלל הגוף ובירושלמי מפרש כל שהוא מן החלל ולפנים: **מכה** שע״ג היד. פי׳ היינו חולי שעלה שם מאליו או שלא ע״י מכת חרב אבל מכת חרב אמרינן בכל מקום דמחללין עליה את השבת כדאמר שמואל בסמוך האי פדעתא מחללין עליה שבת דסכנה היא ומפרשים פדעתא מכת חרב: **איכא** בינייהו גב היד. ה״ה דהוה מצי למימר איכא בינייהו פדעתא ומכה שהיא צריכה אומד: **ככי.** פ״ה מקום מושב השינים זינציב״ש וקשה דקאמר בסמוך כיון דאקושי ועוד דבפרק אלו טרפות (חולין דף נט:) גבי אריא נתור ככי ושיני ואין דרך להיות הזינציב״ש נושרות וכן בהחובל (ב״ק דף לב:) שיתין תיכלי מטו לככא דקל חבריה שמע ובסוף המפקיד (ב״מ דף מב:) גבי ההוא תורא דלא ה״ל ככי ושיני למיכל לכך נראה לפרש ככי הם שינים גדולות מישאלי״ש בלע״ז ושיני הם האחרות [ט]: **תחלי** בחלא. ישקוהו שחלים בחומץ קרשו״ן וי״מ לשום על המכה: **בטילייא.** פ״ה חזק כדאמרינן לקמן (דף ל.) טילא חריפא דמגרי זיקי ומיהו מצינו טילא יין חלש דאמר פרק מי שאחזו (גיטין דף ע.) גריעא דכולהו טילא חיורא סורייני:

עין משפט נר מצוה

מ א מיי׳ פ״ב מהלכות שבת הלכה ה סמג לאוין סה טוש״ע א״ח סימן שכח סעיף ו:

מא ב מיי׳ שם הלכה ה טוש״ע שם סעיף ז [רב אלפס עוד בשבת פרק יד דף מג. וע״ש וגם ברב אלפס דהכא]:

מב ג ד מיי׳ שם הלכה ה טוש״ע שם סע״ג:

מג ה מיי׳ שם פכ״א הלכה כד סמג שם טוש״ע שם סעיף לג:

ו [טוש״ע י״ד סי׳ רלב סעיף יד בהגה]:

מד ז (מיי׳ פי״ב מהל׳ רוצח) סמג עשין מה טוש״ע י״ד סימן קנה סעיף א:

מה ח (מיי׳ פ״ב מהל׳ שבת הלכה ה) סמג לאוין סה טוש״ע א״ח סימן שכח סעיף ז:

רבינו חננאל

מכה של חלל אין מתרפאין מהן וכל מכה של חלל מחללין עליה את השבת. אמר רב גב היד וגב הרגל כמכה של חלל הן ומחללין עליהן את השבת. וא״ר יוחנן מכה של חלל אינה צריכה אומד ואישתא צמירתא נמי כמכה של חלל דמי: מהיכן מכה של חלל מן השפה ולפנים וצפדינא נמי שהיא כאב שינים הואיל ומתחלת בפה וגומרת בבני מעיים כמכה של חלל דמי. פי׳ ככי שיני דרי בשר שעל גבי השינים: ר׳ יוחנן חש בצפדינא אזיל גבי עובדת כוכבים לאיתסויי מינה. והיכי עביד הכי והא איהו דאמר כל מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהן והאי צפדינא מחללין עליה השבת. ופרקינן רבי יוחנן אדם חשוב הוה ומתייראין לעשות לו כלום רע. איני והא ר׳ אבהו דאדם חשוב הוה ורמא ליה יעקב מינאה סם בשוקיו ואילו לא מיהרו ר׳ אמי ורבי אסי וליחכו הסם מעל שוקי הוה פסקיה לשוקיה. ומשנינן אע״ג דרופא מומחה [הוי] ולא מרע נפשיה. משנאה גדולה דשנאי ליה לר׳ אבהו הני מינאי מפקרי נפשייהו ואמרי תמות נפשי עם פלשתים: **ירושלמי** מהו מכחול מינהון רבנן אמרי מאן דבעי מסתמי ליסתמי׳. לוי אמר מאן דבעי לימות ימות רב לא עבד עינא [א] כחללא והא אנן חמיין לון טעמין הדא קלוריתא נימר כד היא טבא טעם לה כד לית היא טבא קיימא לה וסמיא אהן אופיון סכנה הדא תירייקי ר׳ סימן אמר אסורה רבי יוחנן אמר מותרת כל שהוא מן השפה ולפנים מרפאין אותו בשבת. ר׳ חנינא בש״ר מעלין עצם של ראש בשבת וכן מעלין בנות אזנים בשבת ר׳ אבהו בש״ר יוחנן (אתי) [אהן] סומקא סכנה א״ר אבין [ב] לוקטין לו עוקין בשבת רב אמר חמרא לבר מן עינא שרי לגו מן עינא אסיר שמואל אמר אהן רוק תפל אסור לעין בשבת מינה את יליף לחזיתא וכן עורדענא סכנה הדא גומרתא סכנה ונותנין עליה [ג] רומץ בשבת ר׳ יהושע בן לוי הוה ליה קורוס ואורון ליה ר׳ חנינא ור׳ יונתן משחוק תחלופין ומיתן גו חמרא עתיקא ומישתי דלא ליסתכן ר׳ יעקב בש״ר יוחנן בכל מתרפאין חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים עבודת כוכבים כגון דאמר ליה הבא עלין של עבודת כוכבים וכן כל כיוצא בהן אמר רב הונא זאת אומרת שאין מתרפאין בגילוי עריות דתני הותרה שבת מכללה פי׳ להתרפות בדבר סכנה ובמכה של חלל כדאמרן נערה המאורסה לא הותרה מכללה ואפילו להתרפות כהדא חד בר נש רחם איתתא ואיסתכן שאלון לר׳ אלעזר דתיעבר קומוי או ישמע קולה ולא ימות ואמר לון ימות ולא כן איכא דאמרי אשת איש הות איכא דאמרי פניה הות אבל נתן עיניו בה והיא כאשת איש א״ר חנינא זאת אומרת שאין מתרפאין בשפיכות דמים דתנן באהלות פ״ז האשה המקשה לילד מחתכין הוולד במעיה ומוציאין אותו אברים אברים מפני שחייה קודמין לחייו. יצא רובו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש ודחי רב חסדא שניא היא תמן דלא נודע מי הורג את מי: האי פדעתא סכנה ומחללין עליה את השבת פי׳ פצע כדמתר׳ פצע פידעא. פי׳ גרדא דיבלא גרידא שגוררת מעשב שנקרא חצב בלשון רבנן. ניקרא מקוקולתא חתיכה של רעי מן האשפה. פי׳ עינבתא מורסא שצומחת בבשר בני אדם כמו ענבה והיא שחורה סכנה. סימטא פרונקא דאשתא היא פי׳ ניפחא אדמומית שלוחה של חמות היא כלומר שמכה בעת שאוחז אצבעו בגודלו ומכה המכה

מסורת הש״ס

א) שבת קט., ב) [נ״ל אלעזר], ג) שם קיא. [ביצה יח:], ד) יומא פד., ה) [שם], ו) [ע״ש היטב ובפרש״י דשם], ז) [ע״ש], ח) [ברכות יט. וש״נ], ט) [וע״ע תוס׳ חולין נט: ד״ה נתור],

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר שִׁמְשׁוֹן תָּמוֹת נַפְשִׁי עִם פְּלִשְׁתִּים וַיֵּט בְּכֹחַ וַיִּפֹּל הַבַּיִת עַל הַסְּרָנִים וְעַל כָּל הָעָם אֲשֶׁר בּוֹ וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים אֲשֶׁר הֵמִית בְּמוֹתוֹ רַבִּים מֵאֲשֶׁר הֵמִית בְּחַיָּיו: שופטים טז ל

גליון הש״ס

גמרא ורמא ליה יעקב מינאה. עיין מגילה דף כג ע״א תוספות ד״ה אמר ועע״ק:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ (אמר רב שמן בר אבא וכו׳ את השבת) תא״מ ונ״ב ס״א א״ר שמן בר אבא א״ר יוחנן מכה של חלל אינה צריכה אומד והאי אישתא צמירתא נמי כמכה של חלל דמיא כך גורס האלפסי בפרק שמונה שרצים ועיין פירושו בדברי הר״ן בשם הרמב״ן: **(ב)** שם לאסוקי גרדא דיבלא. נ״ב עיין בערוך: **(ג)** רש״י ד״ה מאי בינייהו וכו׳ את השבת הס״ד ואח״כ מ״ה גב הרגל וגב היד מחללין עליהן את השבת אע״פ: **(ד)** ד״ה ניקרא מקילקלתא. נ״ב וכן הוא בב״ק דף כא:

לעזי רש״י

מלווי״ד [מלוויי״ד].	קדחת.
זינציב״ש [יינציבי״ש].	חניכיים.
מישג״א [מושג״א].	פְּקֶעֶת הפה (מחלה).
פושוי״ר.	מעדר.
קרישו״ן.	שחלים.
מלנ״ט [בו״ן מלנ״ט].	דלקת שקדים מוגלתית.
רוד״א.	פֵּיגָם (צמח).
אפי״א.	כרפס.
קלו״ג.	נפיחות.

מוסף רש״י

גב היד וגב הרגל. שמכתו קשה ומסוכן (שבת קט.). **לא יגמע בהן את החומץ.** לרפואה, דכל רפואה בשבת גזור בה רבנן משום שחיקת סממנין שהיא אב מלאכת טוחן (ביצה יח:). **חש בצפדינא.** חולי השינים והחניכים ומתחיל בפה וגומר בבני מעיים ומסוכן הוא (יומא פד.). **חמשא ומעלי שבתא.** יום ה׳ בשבת וערב שבת (שם). **חילול השם.** שהיא סבורה שעבר על שבועתו (שם). **דגלי לה מעיקרא.** מההיא שעתא גלי לה לא נשבעתי לך כי כך אמרתי (שם). **מאי סימניה.** של אותו חולי, רמי מידי בי ככי. כשנותן כלום בשיניו, ומייתי דמא מבי דרי. זב הדם בשורת שיניו (שם). **ממאי הוי.** על ידי מה בא החולי הזה (שם). **ומחמימי חמימי.** האוכל פת חמה יותר מדי (שם, ושם: מחמימי חמימי דחיטי). **ומשיורי.** שעבר עליו הלילה (שם). **כסא דהרסנא.** דגים מטוגנים עם הקמח בשמן שלהן (שם). **משחא דאווזא בגדפא דאווזא.** שומן מוח עלם קטן שבראש כנף העוף שקורין כניי״ל (שם). **אמרא חדתא.** על מר חדש שקורין פושוי״ר (שם). **ודביק ביה דדרי.** הדבק בשורת השינים (שם, ושם: בככי דדרי).

א) גי׳ רבינו בירושלמי נראה שהוא כגי׳ הרמב״ן בספר תורת האדם בשער הסכנה ופי׳ דרב סבר דלא הוי כמכה של חלל ועי׳ בנדה דף נה ע״ב. ב) לפנינו בירושלמי הגירסא לוקטין לו עוקץ עקרב בשבת וע״ש פי׳ בפ״מ. ג) אולי צ״ל נותנין עליה רמן ובירושלמי לפנינו איתא ונותנין עליה חמץ בפסח ואכן גי׳ רבינו נראה עיקר ודו״ק.

בפיקעא אורי ליה רבי אמי ואמרי לה רבי אסי אורי ליה ליתי שב ביני אהלא [א]תולנא וצייר ליה בחללא דבי צוארא וליכריך עילויה נירא ברקא וטמיש ליה בנטפא חיורא וליקליה ובדר ליה עילויה אדהכי והכי ליתי קשיתא דאסנא לינח פיקעא להדי פיקעא וה״מ פיקעא עילאה פיקעא תתאה מאי לייתי תרבא דצפירתא דלא אפתח וליפשר ולישדי ביה ואי לא לייתי תלת טרפא קרא דמייבשי בטולא וליקלי וליבדר עילויה ואי לא (א) לייתי משקדי חלזוני ואי לא מייתי משח קירא ולינקוט בשחקי דכיתנא בקייטא ודעמר גופנא בסיתווא רבי אבהו חש באודניה אורי ליה ר׳ יוחנן ואמרי (ב) ליה בי מדרשא מאי אורי ליה כי הא דאמר אביי [ג]אמרה לי אם לא איברי כולייתא אלא לאודנא ואמר רבא אמר לי מניומי אסיא כולהו שקיינו קשו לאודנא לבר ממיא דכולייתא לייתי כולייתא דברחא קרחא וליקרעיה שתי וערב ולינח אמללא דנורא והנהו מיא דנפקי מיניה לישדינהו באודניה לא קרירי ולא חמימי אלא פשורי ואי לא לייתי (ג) תרבא דחיפושתא גמלניתא וליפשר ולישדי ביה ואי לא למלייה לאודניה מישחא וליעבד שב פתילתא דאספסתא וליתי שופתא דתומא וליתוב ברקא בחד רישא וליתלי בהו נורא ואידך רישא מותבא באודנא וליתוב אודניה להדא נורא ויזדהר מזיקא ונישקול חדא ונינח חדא לישנא אחרינא ואי לא לייתי שב פתילתא ביקרא ושייף ליה מישחא דאספסתא ונייתי חד רישא בנורא וחד רישא באודניה ונשקול חדא ונינח חדא ויזדהר מזיקא ואי לא (ד) לייתי אודרא דנדא דלא משקיף ונינח בה ולתלייה לאודניה להדי נורא [ג]ומיזדהר מזיקא ואי לא לייתי גובתא דקניא עתיקא בר מאה שנין [ד]ולימלחיה מילחא גללניתא ולקלי ולידבק וסימנך רטיבא ליבשתא ויבשתא לרטיבא אמר רבה בר זוטרא אמר רבי חנינא [א]מעלין אזנים בשבת תני רב שמואל בר יהודה ביד [ב]אבל לא בסם איכא דאמרי בסם אבל לא ביד מ״ט מזריף זריף אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת סבור מיניה הני מילי הוא דשחקי סמנין מאתמול אבל משחק בשבת ואתויי דרך רשות הרבים לא א״ל ההוא מרבנן ורבי יעקב שמיה לדידי מיפרשא מיני׳ דרב יהודה אפילו מישחק בשבת ואתויי דרך רשות הרבים מותר רב יהודה שרא למיכחל עינא בשבת אמר להו רב שמואל בר יהודה מאן ציית ליהודה מחיל שבי לסוף חש בעיניה שלח ליה שרי או אסיר שלח ליה [ה]לכ״ע שרי לדידך אסיר וכי מדידי הוא דמר שמואל היא (ה) ההיא אמתא דהואי בי מר שמואל דקדחא לה עינא בשבתא צווחא וליכא דאשגח בה פקעא עינא למחר נפק מר שמואל ודרש עין שמרדה [ג]מותר לכוחלה בשבת מאי טעמא דשורייני דעינא באובנתא דליבא תלו כגון מאי [ו]אמר רב יהודה כגון רירא דיצא דמא דימעתא וקידחא ותחלת אוכלא לאפוקי סוף אוכלא ופצוחי עינא דלא אמר רב יהודה זיבורא ודחרזיה סילוא וסמטא ודכאיב ליה עינא ואתי עילויה אישתא כולהו בי בני סכנתא חמה לחמה (ו) וסילקא [ז]לצינא וחילופא סכנתא חמימי לעקרבא וקרירי לזיבורא וחילופא סכנתא חמימי לסילוא וקרירי

לחספניתא

שורייני דעינא בליבא תלו. פ״ה מאור העין (ח) תלוי בטרפשי דליבא ולי נראה באובנתא דלבא תלו כלומר ראיית העין תלוי בהבנת הלב שורייני בשי״ן כמו (במדבר כד) אשורנו ולא קרוב א״נ סורייני בסמ״ך מלשון סייר נכסיה (חולין קה.) באובנתא (ט) בבי״ת לשון הבנה כדאמרינן במרכבה (מגילה כד:) באובנתא דליבא הוי חזי:

חמימי לעקרבא וקרירי לזיבורא וחילופא סכנתא. מכאן פי׳ [מ] ר״י הא דאמרינן בפ״ק דחגיגה (דף ה.) ומצאוהו רעות רבות וצרות כגון זיבורא ועקרבא שמכניס צרות זו לזו שא״א לעשות לו לא חמימי ולא קרירי ודלא [י] כפ״ה שפירש שעושות לו הרבה צרות ולפירושו קשה מה היה לו להזכיר אלו יותר מהאחרות:

שני

בפיקעא. פי׳[א] טבעת של בית רעי ובלע״ז פיג״א: **אורי ליה.** רפואה: **שב ביני אהלא תולאנא.** לשון שבע גרעינין אדומים כתולעת הנמצאים באהל שמכבסין בו כדתנן התם (שבת דף נ.) הבורית והאהל. תולאנא לשון תולעת שני: **בחללא דבי צוארא.** חתיכות בגד שנוטלין מבית הצואר של חלוק כשעושין לה פה: **נירא ברקא.** ליצ״א של שיער בהמה: **וטמיש.** וטובל: **אדהכי והכי.** בעוד שהוא מחזר אחר סמנים הללו: **קשייתא דאסנא.** גרעין של פרי הסנה בטניס[ט] הגדלים בסנה ומלאין גרעינין: **פיקעא להדי פיקעא.** סדק של גרעינין נגד סדק שבבשרו: **פיקעא עילאה.** הנראה מבחוץ למעלה ויכול לדבק שם אותו אפר: **פיקעא תתאה.** בפי הנקב מלמטה: **תרבא דצפירתא דלא אפתח.** חלב שעירה שלא ילדה: **ולפשר.** ימחהו באור וימשחהו בו כדמתרגמינן נמס[י] פשר: **טרפא דקרא דמייבשי בטולא.** עלי דילועין שנתייבשו בצל: **משקדי חלזוני.** לימ״ך בלע״ז מין חלזון: **משח קירא.** שמן זית ושעוה טרופין יחד: **ולינקוט בשחקי דכיתנא בקייטא.** יתכסה בשחקים של פשתן בקיץ שלא יתחמם יותר מדאי: **ודעמר גופנא.** בגדים של צמר גפן שהן חמים: **שקייני.** משקין: **ברחא.** שם לאן: **ברחא קרחא.** עז שאינה מסורגל בצמר כרחל: **אמללא.** גחלים לוחשות: **חיפושתא.** אשקרבו״ט ובלשון כנען קרוקי״ס: **גמלניתא.** גסה והוא הניטו״ן: **פתילה דאספסתא.** עלה ארוך של שחת ירק של חטין: **שופתא** (ז) **דשומא.** בית יד של שום והן עלין היבשים שהן נאחזין בהן. שופתא לשון אחיזה כדאמרינן בגיטין (דף לג.) שופתא דקופינא דמרא רפיא: **ברקא.** כמו נירא ברקא [לעיל] שער של לייצ״א: **וניתלי בהו נורא.** יבעיר בהן האור: **ונזהר מזיקא.** לא יתן אזנו לרוח: **ונשקול חדא ונינח חדא.** כשיטול זו מן האזן יתן את זו עד שיכלו כולן: **אודרא דנדא.** מוכין הצבועים בצבע שקורין פוילי״ד: **דלא משקף.** אינו חבוט בשמן[כ] לנפלו. משקף לשון עלה נדף (ויקרא כו) טרפא דשקיף נחבט: **גובתא דקניא בר מאה שנין.** שפופרת של קנה ישן שנתלש הרי מאה שנה: **מלחא גללניתא.** מלח של אבן הדומה לשיש בלע״ז שליימ״א: **רטיבא ליבשתא ויבשתא לרטיבא.** כל הרפואות הללו אינן שוות לכל חולי האזן אלא אותן הרפואות שיש בהן דבר לח כגון מיא דכוליתא ומשח קירא וכיוצא בהן מעלין לאוזן יבשה שיש לו חולי ואינה מוליאה לחה ורפואות של יבש כגון גובתא דקניא ומילחא גללניתא לאודנא רטיבא המוליאה לחה: **מעלין אזנים.** גידי אזנים פעמים שיורדין למטה ומתפרקין הלחיים וצריך להעלותן ויש סכנה בדבר: **אבל לא בסם.** הואיל ואפשר ביד: **מיזרף זריף.** [ל] עושה חבורה ויש חילול שבת יותר אבל קשירת סם אין שם חילול דאורייתא: **שמרדה.** שרוצה לצאת כאדם המורד ויוצא: **אבל מישחק ואיתויי דרך רשות הרבים לא.** דלאו סכנת נפשות אלא סכנת עוורון: **אפילו מישחק ואיתויי כו׳.** כדאמרינן לקמן שורייני דעינא בליבא תלו מאור העין מעורין ואחוזין בטרפשי הלב: ה״ג **מאן דלייט ליה ליהודה מחיל שבי.** השומע דבריו ומקבלם יחלל שבת: **לדידך אסיר.** שאתה אסרת ועררת על דברי: **וכי מדידי הוא.** מדעתי הייתי אומר דבר זה שמחית על ידי: **דמר שמואל היא.** ממנו קיבלתיה: **דקדחא.** אשלפי״ר לשון כקדוח אש (ישעיה סד) חמימות: ה״ג **מותר לכוחלה בשבת מ״ט שורייני דעינא באובנתא דליבא תלו: כגון מאי.** על איזה חולי העין מחללין שבת: **רירא.** נוטפת עינו רירא בלע״ז קציי״א: **דיצא.** אישפונג״ט לשון נעיצה ותחיבה: **קדחא.** חמימות: **תחלת אוכלא.** בתחלת החולי: **סוף אוכלא.** שכבר נתרפא ועדיין קודחת מעט: **ופצוחי עינא.** שבא לכוחלה כדי להאיר מראית עינו: **זיבורא ודחרזי׳ סילוא וסימטא וכאב עינא ודאתי עלה אישתא כולהו בי בני סכנתא.** מי שיש עליו אחת מאלה שנשכתו צרעה או שנתחב קוץ בבשרו דחרזיה לשון מחרוזות של דגים (ב״מ כח.) סילוא קוץ או שיש עליו סימטא קלו״ג ונכנס במרחץ באחת מכל אלה סכנתא היא: **חמה לחמה.** א] לכון יפה לחולי חמה: **וסילקא.** תרדין: **לזיקא.** לשחפת לוננת: **וחילופא סכנתא.** לפי שהצנון מוסיף עליו קור והתרדין מחממין: **חמימי לסילוא.** צריך לשרות המכה בחמין והא דאמרינן לעיל סילוא בי בני סכנתא היכא דרחיץ כל גופו בי בני שמחמם כל גופו:

חוספיתא

עין משפט נר מצוה

מו א ב מיי׳ פ״ב מהלכות שבת הלכה י ופכ״א הלכה לא סמג עשין סה טוש״ע א״ח סימן שכח סעיף מג [וברב אלפס שבת פי״ד דף מג. ושם כל הענין]:

מז ג מיי׳ שם פ״ב הל׳ ד טוש״ע שם סע״ט:

* * *

מוסף רש״י

רירא. שעושה ריר בבי״א והוא שקורין קליד״א בלע״ז שהוא עושה ריר שמגליד תמיד (ביצה כב.). **דיצא.** פי׳ שנוקב כמו מחט כמו (חולין לג:) דץ ביה מידי (ביצה שם). **דמא.** שנקק״ר (שם). **דימעתא.** מדמעת תמיד (שם). **וקידחא.** לשון קדחה באפי, שורפת, והיא שקורין איתקלפייסו״ן (שם). **ותחלת אוכלא.** תחלת החולי של כל אלו (שם). **סוף אוכלא ופצוחי עינא.** שקרוב להתרפאות הוא ואינו כוחל אלא להגיה מאורו (שם).

שייך לעמוד הבא

ותרדין. בלי״ן (ברכות נז:). **ומי סיסין.** תבשיל של פוליאו״ל (שם ומד:). **והרת.** ולדיר״א שהולד נולד בו (שם מד:) שהשליל בתוכה (שם נז:). **ויותרת הכבד.** אייבר״ש של בהמה (שם). **ושחלים.** מין מאכל (גיטין נז.). **ותגלחת.** אם מגלח (ברכות נז:). **שפוד שפחות וגומות.** אלו שלש הלכות רב מלכיו אמרן ולא רב מלכיא, מפני ששמועיהן דומין זה לזה ויש שמחליפין שמועה של זה בשל זה, נתנו בהם סימן לסדר השמועות (ביצה כח:). **שפוד.** בפ׳ אין לדין (ביצה כח:) שפוד שצלו בו בשר אסור לטלטלו, א״ר מלכיו א״ר אדא ששומטו ומניחו בקרן זוית, והיינו שמעתתא, דעילויה מילתא דאמורא אמרה (מכות כא.). **שפחות.** משנה היא בפ׳ אע״פ (כתובות נט:) ר״א אומר אפילו הכניסה לו מאה וכו׳, אמר רב מלכיו א״ר אדא בר אהבה הלכה כר״א, והיינו משנה, דאמתני׳ קאי ולא קאמר מילתא באפי נפשה (שם). **גומות.** בנדה בבא סימן (נב.) ר׳ חלבו אמר רב הונא שתי שערות שאמרו צריך שיהא בעיקרן גומות, רב מלכיו אמר רב אדא בר אהבה גומות אע״פ שאין בו שערות (שם). **בלורית.** בפ׳ אין מעמידין כו׳ והיינו מתניתא (שם). **אפר**

* * *

רבינו חננאל

ההיא נקראת סקוטלי. פי׳ פרונקא שליח להודיע להזהר וכבר פרשנוהו בכמה מקומות. פי׳ חש בפיקעא מלשון בקיעה והיא פיקא כלו׳ מקום שנבקע בתחתוניות של אדם. לכודה פי׳ רוח שאוחזת האשה אחרי לידתה נקרא כודא. אכרתא ברוש. קשייתא דאסנא פי׳ גרעינים של סנה. צפירתא דלא אפתח צפורת שלא נפתחה רחמה כלומר עדיין לא ילדה: ר׳ אבהו חש באודניה אורי ליה ר׳ יוחנן מייא דכולייתא דברחא נקרעיה שתי וערב לינחיה אמללא דנורא והנהו מיא דצילי מינה לא קרירי קרירי ולא חמימי חמימי אלא פשורי דלא איברי כוליתא אלא לאודנא: א״ר חנינא מעלין אזנים בשבת. תני רב ושמואל ביד אבל לא בסם. איכא דאמרי בסם דיד מזרף זריף כלומר נגיעת היד קשה היא ושורפת: אמר [רב זוטרא בר טוביא] משמיה דרב עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת. ואסיקנא אפילו מישחק סממנין בשבת ואייתויי דרך רשות הרבים שרי: רב יהודה שרא למיכחל עינא בשבתא וכו׳. דרש מר שמואל עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת דסכנה היא דהא ההיא אמתא בי מר שמואל דקדיחא לה עינא צווחה בשבת ולא אשגח בה חד ופקעא עינא והני מילי בתחלת אוכלא כגון רירא דיצא דמא ודמעתא וקידחא פי׳ מוררת ריר וכואבת כאילו נועצין דבר בעינא ואתי דמא ודמעתא ומעלה חמות כדכתיב כי אש קדחה באפי וגו׳ והוא בתחלת אוכלא מחללין עליה השבת אבל בסוף אוכלא ופצוחי עינא לא: אמר רב יהודה מי שהכהו זיבורא וכן מי שהכהו קוץ וכן מי שיש לו כאב עין וכן מי שהקיז דם לכל אלו הדברים להכנס בבית מרחץ סכנה היא. חמא לחמא פי׳ וסילקא לזיקא. מי שעקצו עקרב ראוי להאכילו דברים חמים ומי שהכהו זיבורא ראוי להאכילו דברים קרים וחילופא סכנה

* * *

מסורת הש״ס

א) תולענא. יעב״ץ, ב) [קדושין לא: וש״נ], ג) ולזדהר יעב״ץ, ד) ולימלייה, ה) [שבת קכד:], ו) ביצה כב., ז) [גיר׳ הערוך בערך חס ו׳ לזיקא ועי׳ רש״י ד״ה לזיקא נראה שגרסתו ג״כ היה כן], ח) [נ״א פין], ט) בס״א: בוטונ״ש, י) [שמות טו], כ) בשבט. יעב״ץ, ל) [עי׳ רש״י יבמות עו. ד״ה מזרף זריף], מ) [בחגיגה ה. כתבו זה בשם ר״ת], נ) [עי׳ פירוש רש״י שלפנינו בחגיגה שם כתב מש״ה נקט זיבורא ועקרבא דאמרינן במסכת ע״ז חמימי לעקרבא וכו׳ והיינו כפי׳ ר״י דהכא],

* * *

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ לייתי משקדי חלזוני. נ״ב בערוך ערך משקר גורס משקרי וע״ש פירושו: (ב) שם ואמרי לה בי מדרשא: (ג) שם תרבא דחיפושתא. נ״ב תולעת השחורה ועיין בערוך: (ד) שם לייתי אודרא דנדא. נ״ב ס״א דגדא ועיין בערוך: (ה) שם דההיא אמתא: (ו) שם וסילקא לצינא. נ״ב ס״א לזיקא וכן בערוך ופי׳ תרדין לרוח שהיא בכריסו של אדם עכ״ל: (ז) רש״י ד״ה שופתא דתומא בית יד של שום והן עלין. נ״ב אבל בפרק תולין משמע שהיא אמצעי של שום וכן פרש״י ע״ש דף קמ: (ח) תוספות ד״ה שורייני וכו׳ מאור העין מעורין ואחוזין בטרפשי הלב באובנתא כצ״ל: (ט) בא״ד סייר נכסיה באובנתא. נ״ב ובמסכת נדה דף כ ע״ב איתא במווי דלבא יתבי ותוונא הוא תרגום של חדר ר״ל חדר הלב והוא נכון:

* * *

הגהות מהר״ב רנשבורג

א] רש״י ד״ה חמה לחמה. נ״ב עי׳ בערוך ערך חס וממנו לקח רש״י פירושו ומשמע שם דגרים חמא בא״לף בסוף:

* * *

לעזי רש״י

פיג״א. פי הטבעת.
ליצ״א. ניר.
בוטונ״ש (בס״א). פירות וורד-הבר.
לימ״ץ. חילזון ערום.
אישקרבו״ט. חיפושית.
קרוקי״ס. חיפושית (בסלאוויה).
הניטו״ן. שחרורית (מין חיפושית).
ליצ״א. ניר.
פוילי״ד. צבע סגול.
שלימ״א [שיל יימ״א]. מלח הסלע (כגון מלח סדומית).
אשלפי״ר [אישקלפי״ר]. להתחמם, לקוות בדלקת.
קצייר״א [קציד״א]. ליחת העיניים.
אישפונט״ש [אישפוינטי״ש]. כאבים נוקבים.
קלו״ג. נפיחות.

לחספניתא וחילופא סכנתא חלא לסיבורי (א) ומוניני לתעניתא וחילופא סכנתא תחלי וסיבורא סכנתא אישתא וסיבורא סכנתא כאיב עינא וסבורי סכנתא שני לדג דם שני לדם דג שלישי לו סכנתא ת"ר [א]המקיז דם לא יאכל חגב"ש לא חלב ולא גבינה ולא בצלים ולא שחלים אם אכל אמר אביי נייתי רביעתא דחלא ורביעתא דחמרא ונערבבינהו בהדי הדדי ונישתי וכי מפנה לא מפנה אלא למזרחה של עיר משום דקשה ריחא א"ר יהושע בן לוי מעלין אונקלי בשבת מאי אונקלי אמר רבי אבא [ב]איסתומכא דליבא מאי אסותא מייתי כמונא כרוייא וניניא ואגדנא וציתרי [ג]ואבדתא לליבא בחמרא וסימנך [1]ויין ישמח לבב אנוש לרוחא במיא וסימנך [2]ורוח אלהים מרחפת על פני המים לכודא בשיכרא וסימנך [3]וכדה על שכמה רב אחא בריה דרבא שחיק להו לכולהו בהדי הדדי ושקיל ליה מלא חמש אצבעתיה ושתי ליה רב אשי שחיק כל חד וחד לחודיה ושקיל מלא אצבעיה רבתי ומלא אצבעיה זוטרתי אמר רב פפא אנא עבדי לכל הני ולא איתסאי עד דאמר לי ההוא טייעא אייתי כוזא חדתא ומלייה מיא ורמי ביה תרוודא דדובשא דתלי לה בי כוכבי ולמחר אישתי עבדי הכי ואיתסאי [ד]תנו רבנן ששה דברים מרפאין את החולה מחליו ורפואתן רפואה ואלו הן כרוב ותרדין ומי סיסין יבישה [ה]וקיבת והרת ויותרת הכבד ויש אומרים אף דגים קטנים ולא עוד אלא שדגים קטנים מפרין ומרבין כל גופו של אדם עשרה דברים מחזירין את החולה לחליו וחליו קשה (ב) אלו הן [א]האוכל בשר שור [ו]שומן בשר צלי בשר ציפרים וביצה צלויה ושחלים ותגלחת ומרחץ וגבינה וכבד וי"א אף אגוזים וי"א אף קשואין [ז]תנא דבי רבי ישמעאל למה נקרא שמן קשואין מפני שהן קשין לכל גופו של אדם כחרבות: ואין מסתפרין מהן בכל מקום: ת"ר (ח) [ב]ישראל המסתפר מעובד כוכבים רואה במראה ועובד כוכבים המסתפר מישראל כיון שהגיע לבלוריתו שומט את ידו אמר מר ישראל המסתפר מעובד כוכבים רואה במראה היכי דמי אי ברשות הרבים ל"ל מראה ואי ברשות היחיד כי רואה מאי הוי לעולם ברה"י וכיון דאיכא מראה מתחזי כאדם חשוב רב חנא בר ביזנא הוה מסתפר מעובד כוכבים בשבילי דנהרדעא א"ל חנא חנא יאי קועיך לזוגא אמר תיתי לי דעברי אדר"מ ואדרבנן לא עבר אימר דאמור רבנן ברה"ר ברה"י מי אמור והוא סבר שבילי דנהרדעא כיון דשכיחי רבים כרה"ר דמו: [ג]ועובד כוכבים המסתפר מישראל כיון שהגיע לבלוריתו שומט את ידו: וכמה אמר רב מלכיה אמר רב אדא בר אהבה [ד]שלשה אצבעות לכל רוח ורוח (ט)אמר רב חנינא בריה דרב איקא שפוד שפחות וגומות רב מלכיו בלורית אפר מקלה וגבינה רב מלכיה אמר רב פפא מתני' ומתניתא רב מלכיה שמעתתא רב מלכיו וסימנא מתניתא מלכתא מאי בינייהו איכא בינייהו שפחות:

מתני'

הוספניתא. סדקין שבפני האדם: **מוניני.** דגים קטנים: (ג) **סיבורי.** הקזת דם מכתפיים: **שני לדם דג.** אם הקיז דם היום אוכל דגים למחר: **שני לדג דם.** אכל ביום שלפני הקזה דגים: **חגב"ש.** חלב גבינה בצלים שחלים: **וכי מפנה.** מאן דאכל הני בתר הקזה ובא ליפנות חוץ לעיר לא יפנה (ד) למזרחה של עיר: [י]**משום דקשי ריח.** דברים הללו והרוח מביאתן לעיר: הכי גרסינן **לא יפנה אלא למזרחה של עיר.** שרוח מזרחית אינה חזקה כדתנן בלא יחפור (ב"ב דף כה.) אין עושין בורסקי אלא למזרחה של עיר ובמסכת ברכות (דף מ.) הישן למזרח גורנו דמו בראשו שרוח מערבית מביאה עליו ומסוכן הוא: **איסתומכא דליבא.** דופני בשר שתחת הלב והוא טרפשא. לישנא אחרינא תנוך שכנגד הלב שקורין ניבל"א ופעמים שנכפף לצד פנים ומעכב את הנשימה וזהו עיקר: **כמונא כרוייא.** (ה) כעין כף אגרוף[כ]: **וניניא.** מינט"א: **אגדנא.** עשב מר הוא והוא מרובי"א לבן. לענה[ל] מתרגמינן גידין: **ציתרי.** שדריא"ה: **אבדתא.** איזוב: **לליבא בחמרא.** א] לאיסתומכא דליבא ישתה אלו ביין: **לרוחא.** לשחפת שמחמת רוח ישתה אלו במים: **לכודא.** חולי אשה יולדת ומלטננת על המשבר: **שכמה.** דומה תיבה זו לשכרא בשתי אותיות: **מלא חמש אצבעתיה.** מלא ידו: **מלא אצבע רבה ומלא אצבע זוטרתי.** שיכול לאחוז בזרת ואגודל יחד: **כוזא.** כלי קטן: **תרוודא.** מלא כף: **בי כוכבי.** תחת הכוכבים בחצר (מ) של בית: **ומי סיסין.** פוליו"ל יבש שורה במים ושותה: **והרת.** רחמה של בהמה: **ויותרת הכבד.** טרפשא דכבדא שקורין אייבר"ש: **במראה.** מירדויי"ר לראות אם מסתפר יפה באומנות וסבר העובד כוכבים כיון דקפיד אהכי חשוב הוא ומתיירא להורגו: **לבלוריתו.** שהוא מגדל לעבודת כוכבים שומט את ידו מקודם לכן שלשה אצבעות לכל רוח כדלקמן כדי שלא יהא מתקנה: **בשבילי דנהרדעא.** חוץ לעיר: **לזוגא.** לחתוך: **קועיך.** צוארך: **שבילי דנהרדעא.** שהם עוברים ושבים תדיר: **שפוד.** באין לדין במסכת ביצה [כח:]: **שפחות.** בכתובות באע"פ [סא:]: **גומות.** בנדה בבא סימן [נב.]. הני תלת שמעתא דרב מלכיו אמרינהו משמיה דרב אדא בר אהבה: **בלורית.** דהכא: **אפר מקלה.** דמכות פרק בתרא [כא.] לא יתן אדם אפר מקלה על גבי מכתו מפני שנראית ככתובת קעקע. אפר מקלה אפר הכירה שקלוי ושרוף מאד ושחור ונראה ככתובת קעקע: **וגבינה.** הכא בפירקא (דף לה:) אמר רב מלכיה אמר רב אדא בר אהבה מפני שמחליקין פניה בשומן חזיר: **מתניתין ומתניתא.** הנך דאיתמר אפירושא דמתני' ובריית' רב מלכיה והנך דאיתמר שמעתתא באפי נפשייהו ולא אפירושא דמתנית' רב מלכיו: **מתני' מלכתא.** היא דמותבינן מינה לאמורא ורב (ו) מלכיה שמו דומה לנקבה: **מאי בינייהו.** בין רב פפא לרב חנינא: **איכא בינייהו שפחות.** דאוקי רב חנינא כרב מלכיו ורב פפא כרב מלכיה ומעייל אפר מקלה כרב מלכיו דהנך תלת שפוד ואפר מקלה וגומות שמעתא נינהו ולא אמתני' קיימא אבל שפחות א"ר מלכיה הלכה כר"א דאמר במשנתינו אפי' הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות בצמר (ז) בלורית דהכא אפירושא דמתניתא קאי דקתני לעיל שומט את ידו ואתי איהו לפרושי שיעורה וכן גבינה דקתני מתני' אלו דברים האסורים כו' אמרינן מפני מה אסרו גבינות העובדי כוכבי' ופי' רב מלכיה. (נ)והא דנקיט תלמודא איכא בינייהו שפחות ולא נקט שפחות ואפר מקלה אמילתיה דרב מלכיה דאתנח ביה רב פפא סימן נקט:

מתני'

שני לדג דם. והא דאמרינן בנדרים (דף נד:) אין מקיזין לא על העופות ולא על הדגים היינו לאלתר:

(ס) **אבל** לא בינו לבינו. פי' במקום שאין רגילין בני אדם כ"כ כי הסיא דרב חנא בשבילי דנהרדעא אבל ביחוד ממש לא איצטריך דתיפוק ליה אף בלא מסתפר אסור להתיחד עמהם משום שפיכות דמים וכן יש לפרש לעיל (דף כו.) גבי מיניקה: **המסתפר** מעובד כוכבים רואה במראה. תניא בתוספתא פ"ג ובירושלמי דפירקין ישראל המסתפר מעובד כוכבים רואה במראה מן הכותי אין רואה במראה פי' לפי שאינם חשודים על שפיכות דמים (ח) התירו של בית ר"ג שיהו רואין במראה פי' אף מן הכותי מפני שהיו זקוקין למלכות משמע שאסור לאיש לראות במראה ונראה כי הטעם משום לא ילבש גבר שמלת אשה דמתרגם לא יתקן גבר בתיקוני אתתא והא (ע) (דתנן) בפ' שואל (שבת דף קמט.) אין רואין במראה בשבת ומפרש בגמרא במראה של מתכת מפני שאדם עשוי להסיר בה נימין המדולדלות ומשמע דוקא בשבת הא בחול שרי התם באשה איירי ואדם לאו דוקא דאיש אסור בכל ענין וכן משמע בירושלמי דמפרש טעמא דאין רואין במראה דפעמים שהאשה רואה נימא אחת לבנה ותולשה ובאה לידי חיוב חטאת ומסיים בה והאיש אף בחול אסור שאינו דרך כבוד ג' דברים התירו לבית רבי שיהו רואין במראה ושיהו מספרים קומי ושילמדו לבניהם חכמת יון שהם זקוקין למלכות ואין לדחות דהא דקאמרי אף בחול אסור קאי אהסרת נימין ללקט לבנות מתוך שחורות דה"נ אמרינן פרק המצניע (שם דף צד:) המלקט לבנות מתוך שחורות אפי' אחת בשבת חייב ודבר זה אף בחול אסור משום לא ילבש דהא מדקא מייתי עלה התירו לבית רבי לראות במראה משמע דהא דאסור בחול לראות במראה הוא ומיהו אינו אסור כ"א להתנאות דעבר משום לא ילבש גבר אבל להסתפר ולגלח ולראות במראה שלא יחבל בעצמו או משום מיחוש עינים ודאי מותר ובוחן לבות הוא יודע והלכה למעשה דאסור להסתפר מעובד כוכבים אלא אם כן רואה (ט) ואפילו ברשות הרבים מדקא אמר רב חנא תיתי לי דעברי אדרבי מאיר ודוקא בתער דשכיח ביה הזיקא בקל אבל במספרים לא שכיח בהו הזיקא שרי אם יש עמו אחר:

יין

עין משפט נר מצוה

מח א מיי' פ"ד מהל' דעות הלכה [טו] טו:

מט ב מיי' פי"ב מהל' רוצח הלכה יא סמג לאוין מה טוש"ע י"ד סימן קנו סעיף א ובהג"ה סעיף ב:

נ ג ד מיי' פי"א מהל' עבודת כוכבים הלכה ב סמג לאוין נ טוש"ע י"ד סי' קנו סעיף ג:

תורה אור השלם

1. וְיַיִן יְשַׂמַּח לְבַב אֱנוֹשׁ לְהַצְהִיל פָּנִים מִשָּׁמֶן וְלֶחֶם לְבַב אֱנוֹשׁ יִסְעָד: תהלים קד טו

2. וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם: בראשית א ב

3. וַיְהִי הוּא טֶרֶם כִּלָּה לְדַבֵּר וְהִנֵּה רִבְקָה יֹצֵאת אֲשֶׁר יֻלְּדָה לִבְתוּאֵל בֶּן מִלְכָּה אֵשֶׁת נָחוֹר אֲחִי אַבְרָהָם וְכַדָּהּ עַל שִׁכְמָהּ: בראשית כד טו

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומוניני לתעניתא. נ"ב וכן בסנהדרין סוף דף מ"ט: **(ב)** שם ואלו הן האוכל בשר שור בשר שמן בשר צלי וכו' וכבד. נ"ב בפרק הרואה בדף נז לא קא חשיב כבד ומכניס במקומו חלב וע"ש: **(ג)** רש"י ד"ה סיבורי נ"ל קודם ד"ה מוניני: **(ד)** ד"ה וכי מפנה וכו' לא יפנה **אלא** למזרחה: **(ה)** ד"ה כמונא כרוייא כמון כף אגרוף. נ"ב נראה דרש"י ז"ל מפרש כרוייא מלשון דגורין שהוא תרגומו של חמרים חמרים ותרגום ירושלמי כרוין כרוין אבל הערוך גורס כרויא וכמונא נראה לפי גירסא זו שכרויא הוא מין עשב: **(ו)** ד"ה מתניתין מלכתא וכו' ור' **מלכיא** שמו: **(ז)** ד"ה איכא בינייהו וכו' בצמר וכן בלורית: **(ח)** תוספות ד"ה המסתפר וכו' על שפיכות דמים **ואי תימא** של בית ר"ג: **(ט)** **בא"ד** אא"כ רואה **במראה** ואפילו:

רבינו חננאל

מי שהקיז דם חסא בחומץ מועיל לו ומי דגים קטנים ליושב בתענית דמחזקין הגוף וחילופא סכנה מי שהקיז דם ויאכל שחליים סכנה. וכן מי שיש בו אישתא צמירתא פי' אש של עצמות והקיז דם סכנה וכן מי שיש בו כאב עין והקיז דם סכנה כשהקיז דם יאכל ביום השני דג וכן מי שאכל היום דג יקיז דם למחר ריבדא דכוסילתא ריבדא הן השרוטות ששורט הגרע בצוארו של אדם ומוצץ הדם בכוסילתא שם אותו הכלי שמוצץ שמו כוסילתא: **ת"ר** המקיז דם לא יאכל חלב ולא גבינה ולא ביצים ולא שחלים ואם אכל אמר אביי נייתי רביעתא דחמרא כו'. א"ר יהושע בן לוי מעלין אונקלי בשבת מאי אונקלי א"ר אבהו אסטומכא דליבא פי' אסטומכא בלשון ערבי אלמעדה: ת"ר ששה דברים מרפאין את החולה מחליו ורפואתן רפואה. ואלו הן כרוב ותרדין ומי סיסין יבש וקיבה והרת ויותרת הכבד וי"א אף דגים קטנים שמפרין ומרבין זרע ומברין כל גופו של אדם: ת"ר עשרה דברים מחזירין את החולה לחליו וחליו קשה האוכל בשר שור בשר שמן בשר צלי צפרים ביצה צלויה שחלים תגלחת מרחץ וכבד וגבינה וי"א אף אגוזים וקשואין: **מתני'** ואין מסתפרין מן העובד כוכבים בכל מקום דברי ר"מ וחכ"א ברה"ר מותר [illegible]: ת"ר ישראל המסתפר מן העובד כוכבים רואה במראה ומאי חושש [illegible] כיון דרואה במראה מדמה העובד כוכבים שהוא אדם חשוב ומתיירא ליגע בו. פי' [א] קועיך [illegible] העובד כוכבים המסתפר מישראל כיון שהגיע לבלוריתו שומט את ידו. פי' בלוריתו מקום בראש שמגדלין אותו הכומרים לעבודת כוכבים. וכמה אמר רב מלכיה אמר רב אדא בר אהבה ג' אצבעות לכל רוח ורוח. [illegible] מלכיה היא דגרסי' שפוד שפחות וגומות דרב מלכיו ואפר מקלה וגבינה דרב מלכיה [illegible] שפוד ביום טוב שפחות בכתובות גומות בנדה

מסורת הש"ס

א) [נדרים נד: ע"ש היטב], **ב)** [בערוך ובדב אלפס איתא איסטומכא], **ג)** [בערוך איתא ואברתא עיין שבת קכח.], **ד)** [ברכות מד: נז:], **ה)** [בס"א: וקיבה], **ו)** [כלומר חלב טהור או שומן של עופות ודגים ומלת שומן הוא ענין בפ"ע והלכך שפיר קא חשיב עשרה דברים וכו'], **ז)** [לעיל יא.], **ח)** [תוספ' פ"ג ה"א], **ט)** ביצה כח: כתובות סא: מכות כא. נדה נב., **י)** [נ"ל אחר ד"ה הכי], **כ)** בס"א במקום כה"ד: כמון מלא אגרו"ס, **ל)** [איכה ג], **מ)** [בדפו"י שלא בבית], **נ)** אי נמי הא כנ"ל נ"ס, **ס)** זה הדבור שייך במתני', **ע)** [נ"ל דתניא],

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה לליבא בחמרא. לאיסטומכא דליבא כצ"ל:

לעזי רש"י

ניבל"א [ליול"א]. ענבל
איגרום (בס"א). חמיצות.
מינט"א. מנתה (צמח).
מרובי"א. מרווה, מרוביון (מין צמח).
שדריא"ה. צתרה (צמח).
פוליו"ל. סוג של נענה.
אייבר"ש [איברי"ש]. סרעפת.
מירדויי"ר [מירידוי"ר]. ראי.

מוסף רש"י

מקלה. שמעתא היא, דלאו אמתני' קאי אלא מילתא באנפי נפשה קאמר אסור לו לאדם כו' (שם). **וגבינה.** דקתני במשנה וגבינות בית אונייקי ובעי בגמ' מ"ט א"ר מלכיה א"ר אדא בר אהבה מפני שמחליקין כו', והיינו משנה דאמתני' קאי (שם). **מתני' ומתניתא.** אסימנא דרב מלכיו פליג, דקאמר שפחות רב מלכיו ליתא, דכל מתני' ומתניתא דהכא רב מלכיא פרשינהו, אבל שמעתתא דאמר ברב מלכיו מודינא לך (כתובות סא:). רב פפא אסימנא דרב מלכיא קאי לגרועי מיניה שפחות, דכולהו מתני' רב מלכיא אמרינהו, כלומר משנה דשפחות דאוקמת כרב מלכיו רב מלכיא אמרה, ומתניתא דקאמר לאו דוקא, אלא בסימנא דרב מלכיו ליכא מתני', ושמעתתא רב מלכיו, ומה שנאמר מן השמעתות בסימנו של רב מלכיו, דהיינו שפוד וגומות, רב מלכיו אמרינהו, והיינו דקאמר איכא בינייהו שפחות ולא קאמר שפחות ואפר מקלה אלא שפחות גרידא מגרעינן ודרב מלכיו כדקאי קאי (מכות כא.) ורב פפא מחליף שפחות לרב מלכיא ואפר מקלה לרב מלכיו (נדה נב.). **וסימנא.** שלא תחליף בגירסא, מתניתא מלכתא. לגבי שמעתתא היא מתניתא מלכתא, דהא מינה מותבינן [illegible] וסימניך [illegible], אבל מלכיו [illegible] (כתובות סא.). מתניות וברייתות עיקר הן, והיינו סימן מי שמו דומה לנקבה [illegible] כולהו מתניתא דהוו נמי לשון נקבה [illegible], והיינו רב מלכיא ששמו דומה לנקבה, ומשמעותו של שם נמי משמע לשון מלכות, [illegible] (ביצה כח:).

א) נראה דל"ל פי' קווץ גרוז וכן הוא בערוך ערך קע.